

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

Una novel·la de complexitat sobretot escenogràfica

PERFIL

SUSANNA CLARKE (NOTTINGHAM, 1959) VA DEBUTAR AMB UNA NOVEL·LA DE GRAN ÈXIT DE CRÍTICA I DE PÚBLIC, 'JONATHAN STRANGE I EL SENYOR NORRELL' (2004). VA TRIGAR SETZE ANYS A PUBLICAR LA SEGONA, 'PIRANESI', ARA TRADUÏDA AL CATALÀ

PERE ANTONI PONS

Susanna Clarke des que l'any 2004 va debutar amb l'èxit mundial de crítica i públic *Jonathan Strange i el senyor Norrell*, serà molt similar a la que té quan es planta davant un quadre d'un De Chirico, d'un Delvaux o de qualsevol pintor surrealista obsedit per la importància dels espais i les arquitectures. És la sensació de qui entra en un món físic –també intel·lectual, moral i aní-

mic– que no es regeix per la lògica del món real de cada dia.

Hem de llegir desenes de pàgines abans d'ubicar-nos en l'univers proposat per Clarke a *Piranesi*. D'entrada, ens limitem a seguir, curiosos, hipnotitzats i perplexos, les evolucions del protagonista i narrador homònim per una Casa immensa i laberíntica. És una Casa plena d'estàtues enormes –de minotaures, d'éssers humans...– i de sales i de vestíbuls, alguns dels quals queden inundats cada cert temps per la pujada de poderoses mareas. El personatge de Piranesi hi deambula fascinat per tot el que l'envolta –“La Belleza de la Casa és incommensurable; la seva Bondat és infinita”–, mentre inventaria el que veu i escriu un dietari que li permet calcular el pas del temps i provar d'ordenar una memòria personal plena d'amnèsies sospitoses.

Investigar el passat

Piranesi ens diu que la Casa conté els ossos de diferents cadàvers que ell no identifica perquè no va coincidir amb els homes i les dones a qui pertanyien, i ens informa també que, en el moment present, només hi viu un altre habitant, que ell anomena “l'Altre”, i que tots dos són científics i junts van a la recerca del “Gran Coneixement Secret”. Ara ja hem sortit del quadre de Delvaux i hem entrat dins l'habitació roja de David Lynch a *Twin Peaks*, però com si hagués estat ampliada i reddecorada per un constructor ampul·lós i mig dement.

A mesura que llegeix i es va situant en el relat, encara sense entendre gaire res, el lector es planteja abraçar una cascada d'interpretacions diverses: *Piranesi* és el conillet d'índies d'un experiment monu-

PIRANESI
SUSANNA CLARKE
AMSTERDAM /
SALAMANDRA
TRADUCCIÓ DE
FERRAN RÀFOLS
GESÀ
270 PÀG. / 20 €

LA TRAMA DE 'PIRANESI' INDUEIX A REFLEXIONAR SOBRE LES MERAVELLES DE LA CIÈNCIA, ELS ENIGMES DE LA MÀGIA I ELS PERILLS DE L'ÀNSIA MEGALÒMANA DE CONEIXEMENT

mental (interpretació tecnoparanoica); la Casa és una versió *sci-fi* del Purgatori (interpretació teològicofuturista); la relació malsana i desigual entre l'ingenu Piranesi i el secretista i poc de fiar Altre és una al·legoria del poder, la vigilància i la dominació (interpretació sociopolítica); *Piranesi* és el supervivent d'una civilització extingida (interpretació històrica postapocalíptica amb un toc ecologista)...

Com que un dels al·licients de la novel·la és veure com Clarke va des-embolicant a poc a poc el misteri central de la naturalesa de la Casa, i en conseqüència tota la teranyina de misteris adjacents que hi ha implicats, no diré gaire res més de l'argument: només que el coneixement de l'existència d'un tercer personatge, i la seva posterior aparició, treuen Piranesi de la seva catatonía cofoia i fan que emprengui una investigació sobre el passat i la seva identitat, i que tot plegat deriva en una trama que indueix a reflexionar sobre les meravelles de la ciència, els enigmes de la màgia i els perills de l'ansia megalòmana de coneixement, una trama que és plena de referències a “la Teoria dels Altres Mons” i “el pensament transgressor”.

Escrita en una prosa senzilla i suggeridora, però que no té res de l'exuberància opulenta i del misteri multiforme del món que descriu –la traducció és del sempre fiable Ferran Ràfols Gesà–, la sensació final que deixa la lectura de *Piranesi* és de descompensació. Ni la complexitat argumental ni la sofisticació escenogràfica tenen una correspondència amb el fons filosòfic de l'obra ni amb l'experiència humana que s'hi vehicula. Vull dir que l'embolcall és molt prometedor, però el regal decep. ♦♦

VIQUIPÈDIA

Garbo, l'espia de dues cares

M. ÀNGELS CABRÉ

Quan l'any 1984 Josep Maria Espinàs va entrevistar al programa *Identitats* l'espia barceloní conegut com a Garbo, poca gent havia sentit parlar d'ell i molt menys sabia que en realitat es deia Joan Pujol. Agent doble que durant la Segona Guerra Mundial va treballar tant per als alemanys com per als britànics, és a dir, per als sequaços de Hitler i per als aliats, Joan Pujol/Garbo va ser un home no gaire alt i d'aparença discreta que quan es va posar davant les càmeres de TV3 ja tenia una edat.

Fill de burgesos i crescut a l'Eixample, l'espia anomenat Garbo era molt jove quan es va topar amb la

Guerra Civil. Arribada la Segona Guerra Mundial, es va oferir com a espia a l'ambaixada britànica per defensar la democràcia. No li van fer gens de cas i va decidir augmentar l'aposta, contactant amb Alemanya amb la intenció d'infiltrar-se. A partir d'allà, la corrua de fets inventats per despistar l'enemic van demostrar que Joan Pujol brillava per la seva capacitat literària.

Es diria que va ser aquest l'aspecte que va despertar l'interès de Roser Caminals (Barcelona, 1956), autora establerta als Estats Units que coneixíem per la seva trilogia barcelonina ambientada en les primeres dècades del segle XX. Vall la pena veure l'entrevista i també llegir el llibre que

Caminals hi ha dedicat perquè el personatge s'ho val. A *Garbo parla*, Premi BBVA Sant Joan de narrativa, l'autora ens du de bracet per la peripècia vital del protagonista en progressió cronològica, mentre hi dialoga en tant que personatge narrador. La seva és una presència subtil, però potser innecessària.

Aquell que els alemanys coneixien com a Arabel havia rebut dels seus caps reals el nom en clau de Garbo en homenatge a la gran diva, evidentment pels seus dots interpretatius, però més que actuar la seva feina consistia en inventar: fets, dades falses... i una xarxa d'espies ficticis. “Garbo era una màquina de paraules. Hi havia dies que escrivies tres o quatre informes, alguns de fins a deu pàgines, a més dels mil dos-cents telegrames que vas enviar durant la guerra”. Quantes vides va salvar amb aquella fan-

EDICIONS 62

GARBO PARLA
ROSER CAMINALS
EDICIONS 62
304 PÀG. / 20,50 €

tasiosa feina arriscada i incansable? Mai ho sabrem.

La novel·la és una història d'aventures que ens endinsa en la realitat dels espies que no són James Bond, i també un exercici d'introspecció en la vida privada d'aquest català intrèpid. Ocupa un espai rellevant la seva relació amb Araceli, la gallega de sang calenta amb qui es va casar i va tenir tres fills. La dona el va acompanyar en la primera etapa a Lisboa, després al·l'Anglaterra bombardejada per la Luftwaffe i, finalment, deixant enrere una Europa que fumejava de dolor, a Veneçuela, on l'espia va viure l'altra meitat de la seva vida. Deixo en l'aire si amb Araceli o sense.

Poc després de sortir a TV3, Joan Pujol va signar un llibre juntament amb Nigel West, pseudònim de l'historiador anglès Rupert Allason. D'ell ha begut Caminal per oferir-nos aquest ben construït Garbo humà i proper, que fins i tot va salvar vides al desembarcament de Normandia. ♦♦